

# Дејство авијације по противниковим оперативним резервама

Генерал-мајор у пензији *Ангел Ончевски*

Уништење (неутралисање) противникових оперативних резерви и осујећење њиховог правовременог увођења у борбу један је од основних чинилаца успеха операција у савременим условима. Међу бројним системима оружја, авијација се још увек сматра најефикаснијим борбеним средством за дејство по оперативним резервама. Високе летне карактеристике, усавршена нишанско-навигацијска опрема и наоружање високе прецизности и разорне моћи авионима тактичке и стратегијске авијације омогућавају ефикасно откривање и уништење циљева на целој дубини оперативног распореда противника готово у свим временским условима.

Најефикаснији начин дејства авијације по оперативним резервама јесте масовни удар, при чијем се извођењу формира оперативно-тактички поредак од више ешелона различитог састава (јачине), намене и дубине дејства.

Удари авијације по оперативним резервама изводе се онда када су оне најосетљивије – при поседању рејона прикупљања, на маршу, при савлађивању препрека, у време укрцавања и искрцавања из транспортних средстава и при развоју.

Дејства авијације по оперативним резервама координирају се с дејствима осталих снага и средстава који су ангажовани уз авијацију.

При извођењу борбених дејстава у савременим условима противник ће тежити да одмах на почетку рата, снажним и масовним ударима са копна, мора и из ваздушног простора, наруши руковођење државом и командовање оружаним снагама, уништи најважније објекте и неутралише главне снаге у тактичкој и оперативној дубини и тиме створи повољне услове за увођење у борбу властитих главних групација и њихов продор у дубину територије. При томе, првостепени значај имају неутралисање система ПВО, уништење главних снага борбене авијације и других средстава за напад из ваздушног простора, осујећење развоја групације оружаних снага и њихово разбијање у приграничном појасу и у дубини територије.

Један од основних задатака у почетном периоду и даљем току рата јесте уништење (неутралисање) противникових снага у дубини (други ешелони и оперативне резерве) пре њиховог развоја и увођења у борбу. У познатим концепцијама „ваздушно-копнене битке“, односно „борбе са другим ешелонима (резервама)“, предвиђено је управо то да се истовремено с извођењем почетних операција на фронту нанесу снажни

удари по јединицама другог оперативног ешелона (резервама) ради њиховог уништења и осујећења правовременог увођења у борбу.

За уништење (неутралисање) противникових оперативних резерви, како у нападу, тако и у одбрани, ангажују се различити системи оружја, међу којима се авијација сматра најефикаснијим борбеним средством. Високе летне карактеристике (брзина, долет, врхунац лета, маневарске могућности и сл.), усавршена нишанско-навигацијска и друга опрема великих могућности и наоружање високе прецизности и разорне моћи савременој борбеној авијацији омогућавају велику ефикасност у откривању и уништењу (неутралисање) снага и објеката практично на целој дубини противниковог оперативног распореда.

### ***Улога оперативних резерви и значај њиховог неутралисања (уништења) пре увођења у борбу***

У савременим нападним и одбрамбеним операцијама оперативне резерве чине снажне групације, састављене од јединица различитих родова војске, које обављају обимне и одговорне задатке у време и после почетних операција на фронту.

На вежбама снага НАТО у нападној операцији групе армија<sup>1</sup> скоро 80 одсто њеног борбеног састава одређивано је у састав првог ешелона с намером да се одмах на почетку нанесу обезглављујући удари, избори превласт у ваздушном простору, паралише систем командовања оружаним снагама и управљање оружјем, униште главне групације браниоца, осујети довођење снага из дубине и одржи стратегијска иницијатива. Истовремено, у састав резерви групе армија издвајано је нешто више од 20 одсто њеног састава. Резерве су чиниле најчешће оклопне, механизоване, ваздушнопреносне, извиђачко-диверзантске и друге висококомобилне јединице, високе ватрене и ударне моћи и отпорне на дејства савремених борбених средстава.

Сходно усвојеним гледиштима о извођењу нападних операција америчке армије (основно борбено правило КоВ САД FM 100-5), општевојне оперативне резерве (други ешелони) намењене су за развој успеха првог ешелона, обављање изненадно искрсних задатака, ојачање или замену јединица које су борбено онеспособљене и јединица првог ешелона, као и за развој напада на новом правцу. У концепцији „ваздушно-копнене битке“ предвиђено је да се оперативне резерве (други ешелони) употребљавају као снаге за развој успеха.

Армијски корпуси и дивизије, одређени у снаге за развој успеха, усмеравају се на брза дејства ради заузимања важних раскрсница путева, најважнијих земљишних објеката, командних места оперативних команди, удара по резервама и борбеним средствима (нуклеарна и конвенционална) противника. Ојачавају се висококомобилним јединицама и сред-

<sup>1</sup> Дубина нападне операције групе армија може бити 500 км и више, ширина појаса 250-400 км, трајање операције до 10 дана, а средњи темпо напада до 50 км на дан.

ствима подршке, укључујући и тактичку авијацију, средства за извиђање из ваздушног простора, хеликоптере за ватрену подршку и превозење.

Борбени поредак снага за развој успеха формира се најчешће у два и више ешелона. У саставу првог ешелона налазе се, пре свега, оклопно-механизоване и ваздушнопреносне јединице, док други (наредни) ешелони чине јединице које имају сопствену и придодату артиљерију и инжењеријске јединице, штићене јединицама ПВО.

За развој успеха у нападу велику улогу би требало да имају ваздушнопреносне јединице. У армијским корпусима формирају се ваздушнопреносне тактичке групе састава: један противоклопни и један извиђачки хеликоптерски батаљон, батаљон хеликоптера опште намене, један или два мотострељачка батаљона и дивизион самоходне артиљерије. Те тактичке групе у току напада могу да се употребе за препадна дејства у позадини браниоца, дејства по резервама у покрету, ојачање снага на правцима где је постигнут значајан успех итд. При преласку у гоњење, ваздушнопреносне јединице могу да се употребе за пресецање путева повлачења снага противника.

У одбрамбеној операцији, која је у савременим условима попримила одбрамбено-нападни карактер, оперативне резерве (други ешелон) основни су елемент оперативног распореда снага.

На вежбама у оружаним снагама НАТО-а, на основу искуства, у резерву групе армија издвајано је од 30 до 60 одсто њеног борбеног састава, од чега: у потчињености команданта армијског корпуса – до дивизије; команданта армије – до армијског корпуса (две-три дивизије), и команданта групе армија – до један или два корпуса (4-5 дивизија). Тако велике снаге одређиване су ради стварања снажне групације у дубини за извођење противудара, за замену јединица првог ешелона које су борбено онеспособљене, затварање правца опасног уклињавања нападача итд. У састав резерви одређиване су оклопне, механизоване, ваздушнопреносне, извиђачко-диверзантске и друге високомобилне јединице. Предвиђено је да се уклињене снаге нападача разбијају противнападима и противударима корпусних резерви, а увођењем у борбу резерви група армија требало би да се сломи напад противника и да сопствене снаге из одбране пређу у општи напад.

С обзиром на улогу оперативних резерви у савременим операцијама, може се закључити да је њихово успешно уништење (неутралисање) пре него што се уведу у борбу један од одлучујућих чинилаца ефикасности сопственог напада, односно успешности одбране и стварања услова за противудар (прелазак у напад).

Тежња да се дејствима са земље и из ваздушног простора униште снаге из дубине, тј. да се спречи њихово довођење и увођење у борбу пре него што се сломи отпор снага на фронту, односно напад снага првог ешелона, није новина у теорији и пракси ратне вештине. Међутим, степен развоја борбених средстава у прошлости није био ни издалека такав да би дејства по снагама у дубини могла утицати на ток и исход операција. Дубина једновременог уништења (неутралисања) неприја-

теља почетком Другог светског рата (1941–1942) износила је свега 2,5–5 км. Крајем рата (1945) повећала се на 8–10, а изузетно на 15 км<sup>2</sup>. Сада, у савременим операцијама, захваљујући знатном повећању домета, разорне моћи и прецизности појединих система оружја, дубина зоне истовременог уништења формацијским и придодатим борбеним средствима може да износи: за бригаду – 15, дивизију – 70, армијски корпус – 150, а групу армија – 300–500 км, и више.

У Другом светском рату најчешће су уништавани објекти у тактичкој дубини (отпорне тачке, артиљеријске и минобацачке батерије, тенковске колоне и сл.), док су објекти и снаге у оперативној и већој дубини били обично ван ефикасног ватреног дејства већине борбених средстава. У локалним ратовима вођеним после Другог светског рата, особито седамдесетих година и касније, а посебно у рату у Персијском заливу (1991), снаге и објекти у будини противниковог оперативног распореда били су приоритетни циљеви снажних и масовних удара, пре свега авијације.

Уништење (неутралисање) оперативних резерви и осујећење њиховог довођења и увођења у борбу у савременим операцијама остваривало би се непрекидним дејством високопрецизним оружјем (извиђачко-ударни системи, крстареће ракете и сл.) и авијацијом, и то у рејонима прикупљања и у покрету ка линији борбеног додира (ка месту борбене употребе), особито на прелазима преко водених препрека, планинским превојима, у теснацима, и слично. Значај успешног уништења (неутралисање) противникових оперативних резерви и осујећења њиховог правовременог увођења у борбу огледа се, пре свега, у томе:

- што се наношењем осетних губитака у људству и техници значајно смањује борбени потенцијал противникових оперативних резерви, а то погодује повећању ефикасности напада, односно очувању стабилности одбране;

- што уништење противника у дубини његовог распореда може значајно да поремети његова планска дејства, пољуља морал људства, смањи живавост његове одбране, односно успори темпо његовог напада, и браниоцу створи услове за консолидацију одбране;

- што се нарушавањем компактности оперативног распореда резерви могу створити услови за њихово разбијање и уништење по деловима.

---

### ***Начин и могућности дејства авијације по оперативним резервама***

---

У конвенционалном рату авијација се још увек сматра најефикаснијим борбеним средством за уништење (неутралисање) противникових снага у дубини – других ешелона (оперативне резерве). Основни облик употребе авијације за дејство по снагама у дубини (резерве) у Другом светском рату биле су ваздухопловне операције. На источном фронту

<sup>2</sup> Советскаја Военнаја Енциклопедија, том 1. М. Воениздат, 1976. стр. 226.

совјетска борбена авијација је за дејство по резервама у припреми и у току операције копнених снага трошила око 4–6 одсто свог напрезања.<sup>3</sup> И у локалним ратовима вођеним после Другог светског рата авијација је често и обимно ангажована за дејство по оперативним резервама. У рату у Кореји, на пример, дејство по снагама у дубини било је један од основних задатака америчке авијације. Интензитет њених дејстава непрекидно се повећавао, тако да је крајем рата достигнут утрошак и до 30 одсто њеног укупног напрезања. У рату у Вијетнаму дејство по снагама у дубини америчка авијација изводила је углавном у оквиру изолације рејона борбених дејстава – спречавањем довођења и увођења у борбу снага из дубине и њиховим уништењем у рејонима прикупљања и у покрету. На блиском истоку, у локалним ратовима, такође је знатан проценат напрезања борбене авијације одвајан за дејство по снагама у дубини у рејонима прикупљања, на марш-рутама кретања, као и у рејонима укрцавања и искрцавања из транспортних средстава. У рату у Персијском заливу бројна авио-полетања авиона тактичке и стратегијске авијације мултинационалних снага у току вишенедељних дејстава утрошен је управо за уништење (неутралисање) ирачких оперативних резерви на југу Ирака и пресецање путева њиховог снабдевања.

Међутим, степен техничке усавршености опреме и наоружања авиона који су коришћени у Другом светском рату и у локалним ратовима вођеним све до почетка седамдесетих година није омогућавао непрекидност (дању и ноћу, у свим метеоролошким условима) њиховог дејства по објектима и снагама у дубини. Дејства тих авиона била су ограничена углавном на повољне метеоролошке услове, дању и ноћу, при визуелној видљивости објеката. Такође, време од откривања до удара по снагама у дубини било је релативно дуго, што је најчешће условљавало такву промену ситуације да су удари из ваздушног простора били немогући или нерационални. Увођењем у наоружање авиона треће генерације, опремљених уређајима за летење и дејство по сваком времену и наоружаних вођеним ракетама ваздух-земља и бомбама, омогућена је непрекидност дејства авијације по снагама у дубини. У локалним ратовима осамдесетих година и у рату у Персијском заливу авијација је ефикасно дејствовала по снагама у дубини готово у свим временским условима.

Савремени борбени авиони могу ефикасно да откривају и уништавају објекте на великој дубини противниковог распореда у свим временским условима. Савремени авионски нишанско-навигацијски системи омогућавају летење у великом опосегу висине и брзине, откривање, праћење и дејство по различитим циљевима на земљи, дању и ноћу, у сложеним метеоролошким условима.<sup>4</sup>

<sup>3</sup> И. В. Тимохович, *На небу рата*, Москва, 1986, стр. 245.

<sup>4</sup> Нишанско-навигацијски систем *LANTIRN* (*Lov Altitude Navigation, Targeting Infrared for Night*) омогућава извођење летова на малим висинама и употребу наоружања за дејство по циљевима на земљи у свим временским условима. Може истовремено да прати шест различитих објеката и обрађује податке за аутоматско лансирање вођених ракета и бомбардовање вођеним бомбама.

Употребом савремених убојних средстава смањују се потребне снаге авијације за уништење (неутралисање) одређених снага у дубини противниковог распореда.<sup>5</sup> На пример, према неким прорачунима, за наношење потребних губитака великој тенковској групацији у покрету из дубине ка линији фронта требало је утрошити око 33.000 тона невођених убојних средстава и извести око 5.500 авио-полетања. Употребом вођених убојних средстава број авио-полетања смањен је на свега 100–600, а маса вођених убојних средстава на 500 – 3.000 тона, зависно од тактичко-техничких карактеристика.<sup>6</sup> Последњих година развијена су и нова средства за минирање из ваздушног простора, па минирањем с дистанце у рејонима прикупљања или на марш-рутама кретања резерви авијација може да успори или потпуно онемогући њихов покрет ка линији фронта.

На избор начина дејства и напада (тактички поступци) при дејству авијације по снагама у дубини утиче више чинилаца, међу којима:

- (1) удаљеност оперативних резерви од линије борбеног додира;
- (2) састав и јачина оперативних резерви;
- (3) степен заштите оперативних резерви од напада из ваздушног простора;
- (4) карактеристике земљишта на марш-рути лета до објекта дејства и у рејону објекта дејства, и
- (5) доба дана и метеоролошки услови на марш-рути и у рејону објекта дејства.

По оперативним резервама авијација може да дејствује у различито време и на различитим локацијама – у време поседања и пребивања у рејону прикупљања, на маршу, у време савлађивања препрека итд. Најбоље је да се дејствује када су резерве најосетљивије: на марш-рутама њиховог покрета, при савлађивању препреке, у време укрцавања и искрцавања из транспортних средстава, развоја у борбени распоред итд. Обично прво треба дејствовати по резервама које су најближе линији борбеног додира (у најближој оперативној дубини) као најопаснијим.

Приликом дејства по резервама у рејону прикупљања биће неопходно, најчешће, да се претходно неуралишу средства ПВО у појасу марш-руте лета ударних група и у рејону прикупљања резерви. Приоритетни објекти дејства су: борбена средства (нуклеарна и конвенционална), средства ПВО, елементи командовања и управљања и главне снаге, пре свега ваздушнопреносне, оклопно-механизоване и армијска авијација. Најпогодније време за дејство је када резерве поседају рејон прикуп-

<sup>5</sup> У поређењу с обичним бомбама, касетне бомбе су 3–4, а вођене (с ласерским, телевизијским и другим системима вођења) 40 пута ефективније. Авион *F-4 FANTOM* у једном лету, употребом касетних бомби, може да уништи живу силу и технику на површини до 100 хектара, а дејством фугасним бомбама – на око 30 хектара.

Посебни ефекти могу се постићи употребом тзв. аеросолних бомби. Количина енергије која се ослобађа при експлозији такве бомбе скоро пет пута је већа него при експлозији фугасне бомбе исте масе.

<sup>6</sup> „International Defense Review“, 8/1983, стр. 1035–1040.

љања, пре него што се закопају и организују ефикасан систем противваздушне одбране.

Дејство по резервама у време њиховог покрета из позадине ка линији фронта изводи се ради наношења губитака у живој сили и техници, задржавања и нарушавања планског довођења и увођења у борбу. За дејство је најпогодније време када су резерве на застанку, при савлађивању препрека на путевима, на мостовима, прелазима преко река и слично.

За дејство по живој сили и техници ангажују се ловци – бомбардери, а за рушење (избацивање из употребе) стационарних објеката на путевима покрета резерви – и бомбардери. Када се резерве приближавају линији фронта могу да се ангажују и хеликоптери и авиони армијске авијације.

Ефикасан начин задржавања је зарушавање путева на деоницама где је немогућ или крајње отежан обилазак, рушење мостова и прелаза, као и минирање из ваздушног простора. Минирање се изводи првенствено на деоницама путева које је немогуће или тешко обићи, на прилазима мостовима (прелази), важним раскрсницама путева и очекиваним правцима увођења резерви у борбу. Велики ефекти се постижу када се минирање комбинује с дејством авијације по нагомиланим и задржаним снагама на одређеним деоницама путева или прилазима мостовима (прелази).

За задржавање здружених тактичких и виших јединица треба ангажовати знатне снаге борбене авијације. Да би се, на пример, задржала дивизија<sup>7</sup> 4–6 сати, према неким прорачунима, треба јој нанети, у целини, најмање 25–30 одсто губитака, избацити из употребе у бригадама најмање 30–40 одсто тенкова (70–100 тенкова), створити неколико зона препрека на марш-рутама кретања или избацити из употребе на свакој марш-рути најмање по један прелаз (мост). Ако се има у виду састав дивизија савременог типа, као и мере које противник предузима у припреми и у току покрета (растресити распоред у полазним рејонима, ешелонирање снага на маршу, маскирање, ПВО, противелектронска заштита и сл.), за постизање тих ефеката неопходне су респективне снаге авијације.

Уколико се дејствима авијације и других снага и средстава не спречи довођење резерви до линије развоја, авијација наставља дејства по резервама и у време њиховог развоја ради наношења губитака и онемогућавања њиховог преласка у противудар. Ако се у томе не успе, па се резерве развију и отпочну противудар, авијација треба да се

<sup>7</sup> Америчка оклопна дивизија, на пример, без ојачања има око 5.100 возила (од тога 15 одсто чине тенкови и борбена возила пешадије), а ојачана бригадом пољске артиљерије, групом инжињерије и батаљона АБХО – око 6.000 покретних средстава. Када се креће по једној марш-рути, с одстојањем између возила до 50 м, маршевска колона је дужа од 600, а при одстојању од 100 м износи 900 км. Када се марш изводи на три марш-руте, што се сматра рационалним, укупна дужина маршевског поретка дивизије износи око 200, а на четири марш-руте – 150 км. Сваки елемент маршевске колоне штити се средствима противваздушне одбране.

ангажује у спречавању њиховог продора у властиту позадину. Истовремено ће садејствовати копненим снагама на фронту, које ће, након преласка у привремену одбрану, дејством артиљерије, оклопно-механизованих јединица и оперативно-тактичких ракета спречавати продор противника.

У одбрамбеној операцији противник може своје резерве да употреби за поседање и одржавање међуположаја, који се организују на више стотина километара у дубини. Авијација може својим дејствима да успори (спречи) покрет резерви ка тим положајима и обезбеди сопственим снагама које надиру с фронта време да стигну до тих линија пре него што противникове резерве поседну и организују одбрану на међуположајима.

За уништење (неутралисање) оперативних резерви примењују се, пре свега, масовни удари авијације. Њима претходи обимно извиђање са земље и из ваздушног простора (космос) ради прикупљања што потпунијих и поузданијих података о размештају, саставу, јачини и активностима оперативних резерви, као и средстава ПВО на марш-рутама лета ударних група и у рејонима објеката дејства. Осим тога, изводи се и непосредно (допунско) извиђање из ваздушног простора. Приликом извођења масовних удара авијације по оперативним резервама оперативно-тактички поредак авијације обично се формира у више ешелона, који се разликују по намени и дубини дејства. Борбени поредак појединих ешелона и типови борбених авиона који га формирају условљени су, првенствено, радијусом дејства авиона.

На једној од великих вежби ратног ваздухопловства НАТО-а, 1986. године, под називом „Тектикл фајтер мит“, при дејству по тенковској групацији у покрету из дубине авијација је формирала три ешелона.<sup>8</sup> *Први ешелон* (ешелон малог домета) био је намењен за неутралисање средстава ПВО у захвату фронта и уништење (везивање борбом) непријатељевих ловаца који су се налазили у ваздушном простору или су полетали из приправности на аеродромима. Чинили су га тактички ловци и ловци – пресретачи релативно малог радијуса дејства – *CF-18*, *F-5* и „*Mirage*“ *F-1*. *Други ешелон* (ешелон средњег домета), који су чинили ловци – бомбардери *F-16*, „*Jaguar*“ и слично, уништавао је ракетне системе ПВО у појасу марш-руте лета до рејона циља, а део снага дејствовао је по најближим колонама тенковске групације. *Трећи ешелон* (ешелон великог домета), у чијем су саставу били ловци – бомбардери великог радијуса дејства – *F-111*, „*Tornado*“, *F-16* (с допунским резервоарима горива) и слично, дејствовао је по главнини тенковске групације. Поред тих ешелона, у оперативно-тактичком поретку налазила се и група авиона за противелектронску борбу. Чинили су је авиони *F-4G* „*Вајлд визл*“, који су противрадарским ракетама неутралисали најопасније ракетне системе ПВО у појасу марш-руте лета ударних група и у рејону објеката дејства, и *EF-111*, који су из одређених зона

<sup>8</sup> „Flight International“, 1986, 18. октобар, стр. 34–38.

ометањем неутралисали радио-техничка средства противника у коридору лета ударних група, односно који су штитили ударне групе ометањем из борбеног поретка.

У оквиру сваког ешелона формиране су тактичке групе различите намене: *ударна* – за обављање основног задатка према намени; *за неутралисање средстава ПВО* – за неутралисање средстава ПВО на марш-рути и у рејону објекта дејства; *за противелектронску борбу* – за заштиту ударних група електронским ометањем и ватреним уништењем радио-техничких средстава противника; и *заштитна* – за заштиту ударних група од противникових ловаца у ваздушном простору. Оваква структура сваког ешелона обезбеђивала је одређену аутономност њихових дејстава. За координацију дејстава ешелона и група различите тактичке намене, као и за правовремено одбијање напада противникових ловаца, коришћени су авиони за рано радарско откривање и командовање из система *AWACS-E-3A „сентри“*, *E-2C „хокај“* и слично.

Авијација мултинационалних снага у рату у Персијском заливу примењивала је при извођењу масовних удара сличан оперативно-тактички поредак. Први масовни удар обухватао је три ешелона: један за неутралисање система ПВО (30 одсто авиона ангажованих у удару) и два ударна (45, односно 25 одсто ангажованих авиона). Неколико минута пре удара авијације лансирно је око 100 крстарећих ракета *Tomahawk*. Међутим, зависно од конкретне ситуације, начин дејства, број, структура, намена ешелона и тактичких група, јачина појединих ешелона итд., могу бити и другачији.

Да би удар авијације по оперативним резервама били што ефикаснији потребно је, пре свега, да се:

- постигне изненађење у погледу места, времена, ангажованих снага и средстава, начина дејства и напада;

- обезбеди правовремено и поуздано извиђање, посебно из ваздушног простора, при чему су особито значајни оперативност, дубина, количина откриваних објеката, тачност одређивања њихових координата, поузданост прикупљених података и брзина преноса извиђачких података;

- рационално изаберу време и место удара по оперативним резервама, при чему треба водити рачуна да се постигну највећи ефекти у смањењу њиховог борбеног потенцијала;

- неутралишу средства ПВО противника у појасу марш-рута лета и у рејону дејства ударних група.

Дејства авијације по оперативним резервама морају бити координирана с дејствима других борбених средстава (крстареће ракете и извиђачко-ударни системи) и снага: десантнојуришних, ваздушнопреносних, извиђачко-диверзантских и других високомобилних јединица. Потпуно искоришћење ватрених могућности авијације и других снага и средстава постиже се централизованим командовањем и управљањем ангажова-

ним снагама и средствима, организовањем тесног садејства међу њима и обједињавањем њихових дејстава у јединствени систем ватреног уништења противникових оперативних резерви.

### **Закључак**

У савременим операцијама оперативне резерве су један од основних елемената оперативног распореда снага. Сходно својој улози, намени (задатку) и значају, састављене су од јединица велике ударне моћи и високе мобилности, као што су оклопне, механизоване, ваздушнопреносне, извиђачко-диверзантске и слично.

Уништење (неутралисање) оперативних резерви противника пре њиховог увођења у борбу један је од најзначајнијих чинилаца успеха операција у савременим условима. Дејство по њима остваривало би се високопрецизним оружјем (извиђачко-ударни системи, крстареће ракете итд.) и авијацијом, и то у рејонима прикупљања резерви и на марш-рутама њиховог покрета ка линији борбеног додира, особито на прелазима преко водених препрека, планинским превојима, у теснацима и слично.

Авијација се сматра најефикаснијим борбеним средством за дејство по оперативним резервама. Најефикаснији начин њеног дејства по оперативним резервама јесте масовни авијацијски удар, у којем учествује велики број авиона, сврстаних у више ешелона и група различите тактичке намене, јачине и дубине дејства. Зависно од конкретне ситуације, авијација може применити и друге начине дејства, на пример, ешелонирана дејства малим групама. Ватрене могућности авијације могу се потпуно искористити у координацији и тесном садејству с другим снагама и средствима ангажованим у дејству по оперативним резервама.

Промене у намени, саставу и начину употребе оперативних резерви, као и техничкој усавршености авиона тактичке и стратегијске авијације, њихове опреме и наоружања (ваздухопловна убојна средства), неминовно ће довести до промена у начину дејства авијације по оперативним резервама и другим снагама у дубини противниковог распореда. Међутим, авијација ће, највероватније, и даље остати, барем у догледној будућности, најефикасније борбено средство за уништење (неутралисање) снага у дубини (други ешелони и резерве) и осујећење њиховог правовременог увођења у борбу.